

Ключова компетентність, яку я формую на уроці

ДЕФІЛЕ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Бугайова Т.Л., викладач
української мови та літератури,
спеціаліст вищої категорії,
старший викладач*

Творчість – природна потреба людини. Як же навчити літератури так, щоб зберегти в дитині творче начало і розвинути його?

Зрозуміло, що значною мірою це залежить від викладача. По-перше, він сам повинен бути творчим, мати власну думку, постійно підвищувати свою ерудицію, інтелект, а по-друге, осмислювати літературу з позицій загальнолюдського, вічного, нетлінного. Такий словесник зуміє дібрати методи, прийоми й форми роботи, які розвивали б творче мислення учнів, допомагали їм збагнути неповторність твору, цінність його для нас і нащадків.

Упродовж багатьох років працюю над формуванням творчої компетентності на уроках української мови та літератури. Вважаю, що в кожній дитині природно закладений певний творчий потенціал. Виявити здібності, розвинути їх якомога повніше – таке завдання ставлю перед собою. Надзвичайно важливо навчити дитину бачити прекрасне, тонко сприймати навколишній світ, правильно й образно висловлювати думки.

Кожного разу, готуючись до уроку, ми вирішуємо різні проблеми: чому навчити учнів і як це зробити, як сформуванню їх духовний світ. Пріоритет в організації освітнього процесу надається формуванню творчої компетентності, вмінню самостійно здобувати знання. Тому завдання викладача полягає в тому, щоб заохочувати до активної пізнавальної діяльності учня, створювати умови для виявлення зацікавленості, стимулювати до висловлювань без побоювань помилитися, формувати прагнення учнів знаходити свій спосіб роботи, вчитися аналізувати та виявляти учнівську ініціативу, самостійність у самовираженні. Успішність навчально-виховного процесу, висока якість уроку досягається саме завдяки формуванню творчої компетентності через використання нестандартних технологій.

Кredo гитерактивної навчання:

«Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу і чую, я трохи пам'ятаю. Те, що я бачу, обговорюю, я починаю розуміти. Коли я чую, бачу обговорюю і роблю, я набуваю знань і навичок. Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром».

На своїх уроках я використовую такі інтерактивні методи та прийоми, які вже стали традиційними: «мікрофон», «філософський тренінг», «морський бій», «мозковий штурм», «займи позицію», «навчаючи-вчуся», «мозаїка», «робота в парах», «лабіринт», «ажурна пилка», «дерево знань» або «дерево рішень», «акваріум», метод «прес», прийом «розкиданих думок», «п'ять копійок», «знайди відповідність», «уточни послідовність», складання асоціативних схем, «впізнай маску» та багато інших.

Одним із методів, який використовується на уроках української мови та літератури на етапі вивчення нового матеріалу, є «філософський тренінг». Мета цього методу – сприяти розвитку логічного та асоціативного мислення в учнів, філософського сприйняття світу. Цей метод використовується під час вивчення поетичної творчості письменника. Після первинного читання та ознайомлення з поезією учням пропонують картки-завдання, на яких записана одна строфа поезії. Завдання полягає в тому, щоб учні якомога більше дібрали філософських питань, на які могли б уявно дати відповідь.

Наприклад, під час читання поезії Ліни Костенко «Життя іде і все без коректур»:

Життя іде і все без коректур,

І час летить не стищує галопау,

Давно нема маркізи Помпадур,

І ми живем уже після потопау.

-Що таке життя?

-Як і чому воно іде?

-Що таке коректура?

-А хіба може життя вносити коректури?

-Чому і як час летить?

-Хто така маркіза Помпадур?

-А чи був потоп?

На найцікавіші питання учні та викладач дають відповіді.

Метод-гру «5 копійок» я використовую під час обговорення характеристики художніх образів. На уявні терези кожен бажаючий учень кладе 5 копійок, при цьому висловлюючи власну думку, що виражає його ставлення до героя. На дошці записані три формули, які учень має продовжити, а саме:

- Я засуджую героя, тому що...

- Я виправдовую героя, тому що...

- Якби я був на його місці, я би вчинив так...

Цей метод дає змогу побачити власну життєву позицію дитини та її ставлення до проблем, що можуть виникнути в подальшому житті. Цю гру можна використовувати при вивченні повісті «Кайдашева сім'я» І.Нечуя-Левицького, романів «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного та «Маруся Чурай» Ліни Костенко, новел «Подвійне коло» Ю. Яновського та «Я(Романтика)» Миколи Хвильового...

Доречним при вивченні нового матеріалу є «калейдоскоп запитань». Мета цього прийому – при читанні твору скласти цікаві запитання, на які інші учні в групі мають дати відповідь. Цей прийом виробляє в учнів уважність при читанні, прагнення бути найкращими та найкмітливішими. Наприклад:

- Якого кольору була блузка Мелашки під час сватання ?
- В якому горщику варила Маруся Кайдашиха обід ?

Метод «мозаїка» можна застосовувати під час вивчення будь-яких тем з різних предметів. Він є вдалим і під час вивчення біографії письменника. Група ділиться на декілька творчих угруповань. Кожному з них викладач пропонує певне завдання, яке учні шукають і опрацьовують в підручнику чи додатковій літературі (приблизно за 10 хв.). Бажано навіть вказувати сторінки підручника. Потім вони переходять в інші творчі угруповання і там обмінюються інформацією, тобто відбувається взаємонавчання. На цю роботу відводиться приблизно 15 хвилин і за цей період учні повинні встигнути занотувати отриману інформацію. Останнім етапом є перевірка здобутих знань. Матеріал бажано занотувати схематично, коротко, стисло.

Так, наприклад, під час вивчення життєвого і творчого шляху письменника виділяються наступні етапи:

1. Дитячі та юнацькі роки.
2. Освіта та робота.
3. Особливості світобачення.
4. Жанрове розмаїття творчості.
5. Останні роки життя.

Наступний прийом, який я використовую, – це прийом «розкиданих думок». На дошці записую питання, або це можуть бути слова-терміни, а учням роздаю опорний конспект, де немає послідовної чи прямої відповіді на них. Також можна вказати параграф підручника. Завдання учнів – знайти відповідь на поставлені питання чи пояснити терміни. Переможець отримує «лавровий вінок». А в рейтинговій таблиці ставиться помітка. Після вивчення певного розділу чи великої теми оголошується переможець. Учні потрібно заохочувати і спонукати

до дії. Цей прийом дає змогу відчуту учневі смак успіху, впевненість у собі, самоствердитися.

Наприклад, під час вивчення тем «Споконвічна лексика української мови», «Діалектизми. Запозичені слова», на дошці записуються наступні питання:

1. Що таке лексика?
2. За походженням лексика поділяється на...
3. За вживанням лексика поділяється на...
4. За значенням лексика поділяється на...
5. Яка лексика належить до власне української?
6. Що таке діалектизми?
7. Які слова вважають запозиченими?
8. З яких мов були запозичення?

Також можна використати цей метод навпаки. На дошці записати опорні слова: лексика, запозичені слова, діалектизми, архаїзми, старослов'янські, власне українські. А учні повинні скласти опорний конспект, схему, пам'ятку.

При вивченні теми «Слово, словосполучення, речення. Синтаксичні зв'язки між ними» можна застосовувати дидактичну гру «Кола на воді». Учні записують на дошці довільне слово у стовпчик. На ці букви добираються словосполучення і складаються речення, на основі яких створюють оповідання, вірш, гумореску. Такі вправи розвивають логічне та зв'язне мовлення, уяву, вчать фантазувати.

С – сніжок – гарний ранок – настав ранок, прокинулася сніжинка;

Т – танок – дивний танок – закружляла у веселому танку;

І – іній – яскравий іній – іній вкрив усе навкруги;

Н – небо – голубе небо – з неба лилося сонячне проміння;

А – акація – біла акація – сніжинка сіла на акацію перепочити.

Під час аналізу твору можна використовувати рольову гру «Маска» для аналізу художніх образів. Учні діляться на три групи, кожна з яких характеризує різних героїв даного твору. Завдання гри: кожному підібрати питання до образу героя, якого група буде характеризувати. У кожній групі є один учень, який являє собою уявну людину в масці, тобто представляє героя твору, якого необхідно охарактеризувати за допомогою заздалегідь підготовлених питань. Так, наприклад, учні задають питання людині в масці:

- Хто ви?

Відповідь: Я майстер на всі руки, люблю робити вози, колеса до них...

Таким чином, кожна група за допомогою питань відгадує героя твору, проводить з ним діалог. Це розвиває логічне мислення.

Інтерактивні технології – не самоціль. Потрібно постійно контролювати процес досягнення поставлених цілей (вони повинні бути чітко сформульовані і легко контрольовані), у випадку невдачі переглядати стратегію і тактику роботи,

шукати і виправляти недоліки . Вважаю, що сучасному педагогові необхідно вибрати те «зерно», що дасть змогу створити свою міні-методику. А у творчого викладача і учні прагнутимуть до творчості

Далеко не кожен з випускників стане письменником. Проте це й не обов'язково. Набагато важливіше навчити дітей умінню не втрачати друзів, спілкуватися, орієнтуватися у складному вирі життя, знайти своє місце в ньому, відстоювати власні переконання, бути цікавою, творчою особистістю. Шляхетності почуттів, гуманності у стосунках з людьми, високій моральності повинні навчитися підлітки на уроках української мови та літератури і взяти їх орієнтирами в далеку дорогу життя, адже нинішнє покоління мусить знайти шляхи переходу від епохи жорстокого раціоналізму до епохи духовності, подолати кризу духу як найстрашнішу кризу людства.

